

Ђина ГЛАВЧИЋ КОСТИЋ*

МОМИР МИЛОЈЕВИЋ
(1933–2021)

„Што год да ткаш, везуј конце за небо!”¹, саветовао је владика Николај Велимировић, мислећи на то, рекло би се, да ваља делати с идејом вечности у сваком поступку; за научника, то је – водити рачуна о одјеку сваке изречене или исписане мисли. Свесни да реч може бити кап која путујући океаном постаје разорни талас, научници често своје мисли премеравају стотину пута и до правих речи долазе ситним кројачким радњама – када је у мислима вихор, а реченица је тесна; они изузетни старају се да не слете с валова својствености зарад разумљивости, нити како би придобили аудиторијум, те да, у достизању једноставности, не убију раскош својих идеја. Професор др Момир Милојевић, као научник посве *sui generis*, помирио је та струјања равнотежом страховито тешком, попут хода по оштрици; био је, речима проф. др Јовице Тркуље, чувар „интелектуалне честитости” и по цену несагледиве жртве.²

Рођен априла 1933. године у угледној београдској породици, од оца чувеног судије, своје прве бриљантне потезе озваничио је као један од најбољих ученика у генерацији. На Правни факултет Универзитета у Београду уписао се 1952/53. године, и дипломирао с одличним успехом 1956. Будући међу првим послератним генерацијама у факултетским амфитеатрима, професор је присуствовао лекцијама легендарних правника и изузетних педагога Радомира Д. Лукића, Мехмеда Беговића, Алберта Вајса, Михаила Константиновића и других, за које је и касније имао дубоко поштовање, речи топлине и захвалности, а који су поред

* Студенткиња основних студија Правног факултета Универзитета у Београду.

- 1 Виолета Ивић (ур.), *Изабрана дела. Светији владика Николај Велимировић*, Даламбер, Нови Сад 2018, 19.
- 2 Др Јовица Тркуља, „Момир Б. Милојевић (1933–2021). Чувар баштине Правног факултета у Београду”, *Анали*, 69/2 2021, 477–482.

француских узора извршили најдубљи утицај на његову правничку свест, резон и етику. У току студија професор је постао један од „очева оснивача” и првих чланова Клуба за Уједињене нације – Клуба са дугом традицијом која се, уз јаке темеље, наставља и данас. Докторску дисертацију под називом „Положај појединца и његов активни субјективитет у међународном праву” одбранио је, с одликом, 1965. године.

Пуних 60 година, почев од 1960. године, откада је запослен на факултету, професор Милојевић сведочио је у журбаном развоју међународног права и активно суделовао у његовом утемељењу на домаћем терену, отварању Пандориних кутија и претресању свих виталних питања те научне области: „Једнакост и равноправност држава у међународној заједници”, „Изведена надлежност држава” (1986), „Уговори о примирју” (1989), „Надлежност држава и људска права” (1990), али и „Повреде Хашких и Женевских конвенција у Србији” (1988), затим „Неуставност Устава и међународноправни субјективитет Југославије” (1992), „Срби на Косову и Метохији и начела међународног права” (2006), и других, уз незанемарљив број радова на француском језику.

Уз студијске боравке у иностранству и чланства у редакцијама реномираних иностраних правних часописа, професор је учествовао и у раду бројних међународних организација, попут Удружења за међународно право, у којем бележи више објављених наслова: „Конференција Удружења за међународно право” (1987), „Људска права на Конференцији Удружења за међународно право” (1991) и др. Предавао је Међународно јавно право, Међународне организације, Међународне односе. Професор је запамћен по ревносном одазиву на гостовања врло дивергентне природе – било да је у питању предавање из уже научне области или историјске сфере, омаж, одбрана докторске тезе – те по давању уверљивих геополитичких оцена, без резерви, када прилика то захтева, а својим присуством је, такође, без изузетка увеличавао сва значајнија дешавања на факултету.

У пространом распону својих интересовања, бавећи се мислима великана, својих претходника, проф. Милојевић је често залазио и на поље (правне) историје: „Схватања Слободана Јовановића о односу између унутрашњег и међународног права” (1991), „Гершић и Миловановић о међународној заједници” (1994), „Схватање мира у радовима Михаила Илића” (1995), „Међународноправне теме Слободана Јовановића” (1998); истичу се историјске теме којима је професор нарочито свечано приступао: „Босна и Херцеговина за време Другог светског рата” (2016, допуњени текст 2018), и „Ослобођење Босне и Херцеговине у Првом светском рату 1918” (2020) – усмено први пут симболично представљена на стогодишњицу ослобођења 2018. године. Баш као усамљени чувар антиквитета, професор је остао непоколебљиво заинтересован за факултетску историју и раритетна сазнања окупљена око ње, па је и након пензионисања остао

„жива енциклопедија” установе,³ усмени појац њене прошлости, и као „добри дух” често био виђен у библиотеци и међу професорима.

У писму упућеном почетком 2020. године некадашњем декану проф. др Сими Аврамовићу поводом позива за гостовање у клубу *Forum Romanum*, а које се налази у додатку, оцртава се његово снажно држање до правне културе и неутемељени самопрекор, вођен крилатицом „мање говорити, а више рећи”, због стрепње од ширине, у којој је опасност од „празноречја и површности” близу.

У самом ткиву свог карактера, професор је био радохолик; за њега рад је панацеа, и човека обогаћује смислом. Чини се да је, имајући вишедеценијски марљиви рад у својој залеђини, професор до те мере изоштрио своју правну перцепцију и раширио свој теоријски апарат, да је без већих напора и с истоветном продорношћу могао да се пребацује с једне уже области на другу, приближавајући се неслућено универзалном истраживачу, драгоценом за правне науке. („Прека је потреба сваке љубави да досегне савршенство.”)⁴ Његова реченица одише редом, промишљеношћу и лакоћом израза, док се иза ње назире простран правнички видик и несаломива унутрашња логика.

„Стрпљење у ситним појединостима чини савршеним велико дело, равно васиони”,⁵ али, како би досегао Учитеља, научник мора да своје увиде смести на страну истине. Снага готово религиозних унутрашњих убеђења, чврст, ригидни морал, изградио је тзв. *mito di gomma* о који се одбијало све што је у себи имало макар и ситне назнаке непоштења, што је често професора одводило на стеновите, тешко проходне обале, до руба материјалне сигурности, где је једини ослонац остајало светло исправности – храна истинских духовника.

Готово свечачку одору употпуњује чињеница да су плодови интелектуалног рада професору једини наследници, те да ће значај његовог рада и његов одјек у деценијама које долазе бити једини преостали трагови професоровог постојања.

*„Ко зна ваздух мојих сјиса, зна да је ѿо ваздух висине, јак ваздух. За њега човек мора бити сјворен, иначе, није мала ојасносћ, да се у њему ѿрехлади. Лед је близу, усамљеносћ је сјраховиѿа, али како мирно леже све сјвари у свейлосћи.”*⁶

Нека је вечна слава професору Милојевићу!

Рад приспео / Paper received: 6.6.2021.

Прихваћен за објављивање / Accepted for publication: 7.7.2021.

3 *Ibid.*

4 Мевлана Целалудин Руми, препевао Александар Ђусић са Александром Љубишом, *Једино све*, Оливер Кнежевић – издавач, 2007, 20.

5 *Ibid.*, 88.

6 Фридрих Ниче, *Ното Ессе. Како ѿсѿајеш шѿа си*, Дерета, Београд 2001, 18.

„Поштовани колега,

Још увек под јаким утиском од дивних предавања (новембра и децембра прошле године) о Српском грађанском законуку, а и Вашег питања да ли бих могао о нечему да говорим у Форуму Романуму, долазим до помисли да би требало наставити праксу појединачних предавања и циклуса са више предавача из шире области. У том склопу би можда било места и за мене иако не искључује неко посебно предавање.

Ви са млађим сарадницима имате бољи увид у области које би могле да интересују све студенте а не могу да се предају у редовној настави. Мени у овом тренутку падају на памет две области. Једна је настанак и развој права (од памтивека до данас) јер имам утисак да нашим младим правницима (не само судијама) недостаје општа правна (правничка) култура која би им омогућила не само тумачење смисла и духа права већ и развијање општег правничког резонувања. Не да би се сећали нашег праоца Шарла Монтескјеа. Нисам био члан комисија за правосудне испите, али ми је одскора покојни колега Слободан Перовић говорио да кандидати мешају или не разумеју разлике између сродних института и појмова. То ме подсећа на мој испит из Облигационог права код професора Михаила Константиновића. И данас се добро сећам како ме је „водио” кроз право и поступак, да сам морао да будем крајње прецизан у свакој речи. Наводим ово да бих поткрепио схватање да морамо да познајемо развој правних установа да бисмо разумели зашто су оне данас такве. Извињавам се што не знам колико појам „правне традиције” улази у суштину проблема. Бојим се да се ширина не претвори у површност и празноречје.

Друга тематска област би била ближа нашем времену а односила би се на обележавање стогодишњице завршетка Првог светског (или Великог) рата. Најважнија питања би се тицала Конференције мира у Паризу (1919–1920) и појединих уговора о миру. Ко нас је о томе доста писано али ми се чини да нема целовитог разматрања, што је покушао Андра Митровић тезом о Југославији на Конференцији мира. Док он указује на захваљење односа са САД данас се то прећуткује и понављају празњикаве речи о начелима самоопредељења и слободе за све. Не објашњава се зашто Вилсон није примио Миленка Веснића који је предводио владину делегацију Србије већ с њим „комуницира” преко пуковника Хауса. Рекох и спасих душу своју.

Поздравља Вас и захваљује за позив

[потпис]”

7 За потребе објављивања, у тексту су кориговане омашке у куцању; оригинални изглед се може видети на следећој страници.

Поштовани колега,

Још увек под јаким утиском са дивних предавања (новембра и децембра прошле године) о Српском грађанском законнику, а и Вашег питања да ли бих могао о нечему да говорим у Форуму Ромакуму, долазим до помисли да би требало наставити праксу појединачних предавања и циклуса са више предавача ~~из~~ из шире области. У том склопу би можда било места и за мене иако не искључује неко посебно предавање.

Ви са млађим сарадницима имате бољи убуд у области које би могле да интересују све студенте а не могу да се предају у редовној настави. Мени у овој тренутку падају на памет две области. Једна је настанак и развој права (од памтивека до данас) јер имам утисак да нашим младим правницима (не само судијама) недостаје општа правна (правничка) култура која би им омогућила не само тумачење ~~својим~~ смисла и духа права и развијале опшир правничког резонувања. Не да би се сећали нашег праоца Шарла Монтескијеа. Нисам био члан комисија за правосудне испите али ми је одскора покојни колега Слободан Перовић говорио да кандидати менају или не разумеју разлике између средњих института и појмова. То ме подсећа на мој испит из Облигационог права код професора Михаила Константиновића. И данас се добро сећам како ме је "водио" кроз право и поступак да сам морао да будем крајње прецизан у свакој речи. Наводим ово да бих поткрепио схватање да морамо да познајемо развој правних установа да бисмо разумели зашто су оне данас такве. Издвајам се што не знам колико појам "правне традиције" улази у суштину проблема. Бојим се да се ширина не претвори у површност и празноречје.

Друга тематска област би била ближа нашем времену а односила би се на обележавање стогодишњице завршетка Првог светског (или Великог) рата. Неважнија питања би се тичала Конференције мира у Паризу (1919-1920) и појединим уговорима о миру. Код нас је о томе доста писано али ми се чини да нема целовитог разматрања што је покушао Андра Митровић тезом о Југославији на Конференцији мира. Док он указује на захваћене односе са САД данас се то прећуткује и понављају празњијаве речи о начелима самоопредељења и слободе за све. Не објашњава се зашто Вилсон није примио Миленка Веснића који је предводио владину делегацију Србије већ с њим "комуницира" преко пуковника Хауса. Рекох и спасох душу своју.

Поздравља Вас и захваљује за позив

